

Fogalmak

monoteista
muszlimok
beduinok
párszizmus
hidzsra
umma
kalifa
despotizmus
rablógazdálkodás
haradzs
defterdár
dzsiháid
saháda
szalát
szaum
zakát
haddzs
síita
szunnita
háridzsita
Korán
saria
szunna

Földrajzi helyek

Mekka
Medina
Arab-félsziget
Szíria
Perzsia
Bizánc
Alexandria
Egyiptom
Palesztina
Ciprus

Személyek

Mohamed
Abu Bakr
Omar
Oszmán
Ali

Fontos évszámok

Kr. u. 570
610
622
711
723

Zsidó és keresztény hittel közös töről fakadó **monoteista (egyistenhívő) világvallás**, amelyben Mohamed prófétáé a vallási és politikai vezetős szerep. Hívói, a muszlimok azonban az iszlámot az első, az egyetlen igaz, a világ keletkezése óta létező vallásnak tekintik.

1. Kialakulás

- **“Célcsoportok”**:
  - Az Arab-félszigetet az ókor óta lakó, rivalizáló arab törzsek, **beduinok (ős-lakók)**. Ők főként nomád állattartással és rablással foglalkoztak.
  - Az oázisok **földművelői** és a “töménjút” karavánjainak **kereskedői** → ők pogány többistenhitűek voltak, vagy a **környező vallásokat** vették át: zsidó, keresztény, párszizmus (perzsa vallás)

Mohamed próféta

- **KR. U. 570** körül született Mekkában, szülei gyermekkorában meghaltak, írástudatlan volt, nem ismerte a korábban kinyilatkoztatott szent iratokat
- **Az iszlám vallástörténet szerint:**
  - (1) **610**-ben megjelent neki **Gábirel arkangyal**, ekkor kezdte meg a vallás hirdetését (3 évig titokban)
  - (2) Az iszlám hit szerint **Isten utolsó prófétája** (Ádám, Noé, Mózes, Jézus, stb. után)
  - (3) **622**-ben az ellene tervezett merénylet elől Jaszribba (később Medina) vándorolt (**hidzsra**, később az Iszlám időszámítás kezdete lett ez), az ottani törzsek támogatásával alapította meg az iszlám államot.
  - (4) Megélhetésből és bosszúból (mivel nem engedték őket a szent Kába-kőhöz), Mohamed és követői a **mekkai kereskedők karavánjait fosztogatták**, amiből kisebb háború alakult ki.
  - (5) Később beengedték Mekkába, de ott megölték egy fő hívét, ezért **seregével a város ellen vonult, ami behódolt**
  - (6) A vallás összetartó ereje inkább abban rejlett, hogy a nem túl vallásos híveket is a **hódítások reményével a maguk oldalára tudták állítani** és aktivizálni őket
- Az arab törzsek nem nézték jó szemmel munkáját, főleg, mivel **ellenezte a bálványimádást és az uzorát** (ezért is nem engedték be Mekkába).

Kalifák

- Mohamed halála után a **vallási egység (umma) kezdett felbomlani**, ezért gyorsan **kalifát**, “Isten küldöttjének helyettesét” választottak → **Abu Bakr**
- A kalifák (kezdetben Mohamed rokonai) egyszerre voltak világi és vallási vezetők → **despotizmus**
- A katonáskodó arab társadalmi réteg szogálatáért **jutalmul földterületet kapott**, amit azonban a kalifa bármikor elvehetett tőle. Mivel a birtok nem volt örökíthető sem, jellemző lett a talaj végtelenségig való kihasználása (→ “rablógazdálkodás”)
- A földeken **rizst, gyapotot, sáfrányt termesztettek**, szabadokkal vagy rabszolgákkal műveltették, ám nyugatias hűbérúr–jobbágy viszony nem alakult ki. Kötelező földadót (**haradzs**) fizettek, melyet a **defterdár** hajtott be.

2. Hódítások

- (2) **Abu Bakr**: benyomult **Szíria** és **Perzsia területére**, mely utat nyitott Irakba. A hadakozó beduinok kedvét fokozta a megszerzett **zsákmány** (főleg arany, ezüst), ami a birodalmat is tovább erősítette.
- (3) **Omar**: **Dzsihád** jogcímén (dzsihád=a tanításokhoz való végtelen ragaszkodás, ez esetben szent háború viselésével) **Palesztina, Szíria, Egyiptom, Alexandria** elfoglalása. A Közel-Kelet birtoklásáért egymással viaskodó két nagyhatalom, **Perzsia** és **Bizánc** területeire nagyobb erőfeszítés nélkül hatoltak be, több ok miatt is:
  - Mindkét állam teljesen **ki volt ütve pénzügyileg, katonailag is**
  - Mindkét állam területén élők szinte **felszabadítókként** tekintetek az arabokra, mivel némi (a bizáncinál kisebb) adó megfizetése után **szabadon gyakorolhatták** (főleg keresztény) **vallásukat**
  - Az arabok minden addiginál nagyobb mértékben használtak **tevéket** katonai célokra, mivel 1. kevesebbet "fogyaszt", 2. jobban bírja a sivatagi körülményeket, 3. a ló a teve szagától megvadul, irányíthatatlan lesz
- (4) **Oszmán**: vallását **saját és családja érdekében használta fel**, helytartókat nevezett ki és a kipróbált hivatalnokokat rokonaira cserélte. Ennek ellenére a hódítások folytatódtak **Észak-Afrikában** és **Ciprus** is az uralmuk alá került.
- (5) **Ali**: Oszmán (és az Omajjád-család) politikai ellenfele, aki ellen több lázadás is kitört. Végül saját híveinek egy kiszakadó, szabad kalifaválasztást követelő csoportja meggyilkolta.
- (6) **Omajjádok dinasztiája**: **Külső-Irán** (ma **Afganisztán** és **Pakisztán**), **Közép-Ázsia déli része, Karthágó és Gibraltáron** átkelve **Hispania meghódítása (711)**. A Nyugat-Európára induló seregeiket **723-ban Poitiers-nál** megállították a keresztény haderők. Később Kis-Ázsia meghódítására is tettek kísérletet, de ez nem sikerült, így az arab hódítások befejeződtek.
- (7) **Abbiszádok**: **új fővárost** alapítottak (**Bagdad**). A **X. században** még egy hullámban támadtak és **elfoglaltak pár szigetet** (Szicília, Szardínia, Korzika, Kréta, Baleárok), de az európaiak hamar visszaverték őket. **1200 körülre** a kalifai cím jelképevé vált, majd **megszűnt**.

3. Vallás

- Az iszlám tulajdonképpen az akkor **ismert vallások egyvelege**: Mohamed vett át az arab hiedelemvilágból (pl. dzsinnek), a zsidóktól (pl. serteshús fogyasztásának tilalma), a kereszténységből (pl. paradicsom) és a párszizmusból (pl. dzsihád) is.

Öt alappillér

- Az iszlám lelki értékrendje öt fizikai kötelességen, illéren nyugszik, aminek telejsítése minden muszlim hívő számára kötelesség:
  - **1. Hitvallás (saháda)**, vagyis az Isten (Allah) egyedülvalóságának és Mohamed próféságának tanúsítása
  - **2. Ima (szalát)**, amelyet **naponta ötször** kell elvégezni megadott időben
  - **3. Böjt (szaum)**, amelyet a muszlim közösség minden tagjának kötelező megtartania évente egyszer egy hónapig (Ramadán hónapban) csak éjszaka lehet enni/inni
  - **4. Adakozás (zakát)** a szegények részére
  - **5. Zarándoklat Mekkába (haddzs)**, ha a hívő képes rá, életében legalább egyszer

Islám iratok, könyvek

- A **Korán** az iszlám **szent könyve**, tanításainak és törvényeinek forrása. A hit alapjaival, erkölccsel, imádsággal, bölcsességgel, emberi viszonyokkal foglalkozik. 114 darab szúrból (fejezetből) áll, hosszúság szerint rendezve, ritmikus prózában
- A sariá az **iszlám jogrendszert** tartalmazza.
- A szunna Mohamed próféta életmódja, tanításai és jóváhagyásai; lejegyzett formája a hadíszok. Ez a **Korán általános rendelkezéseit a gyarkolatban magyarázza**

Az iszlám irányzatai

---

szunniták 87–90%	siíták 10–13%	háridzsiták és egyéb irány- zatok 1–3%
---------------------	------------------	--

- Az iszlám fejlődése során három elkülöníthatő áralmlatra tagolódik:
- A **szunniták** szerint ők követik leghívebben a szunnát, míg a **siíták** is követik a hagyományokat, de azokat újakkal egészítették ki (pl. Ali példabeszédeivel és leveleivel), illetve a szunniták egyes hagyományait nem tartják hitelesnek.
- A szakadásnak eredetileg utódlási okai voltak → “politikai harc vallási köntösben”
  - A **szunniták** elfogadják a próféta utódlását (azaz Mohamed társainak hatalmát)
  - A **siíták** csak Mohamed vér szerinti leszármazottjait ismerik el kalifának, így nem ismerik el az első három kalifát, egyedül Ali (Mohamed unokatestvérének) leszármazási vonalát tartják jogosnak.
  - A **háridzsiták** a mindenkori legistenfélőbb muszlimot (társadalmi rangra való tekintet nélkül) tartják a legalkalmasabbnak a közösség vezetésére.